

My kážeme Krista ukřižovaného

Benedikt Mohelník OP

Dominikáni slaví 800 let svého řádu. Představený českých dominikánů ve svém zamyšlení ukazuje, že hlásat Krista ukřižovaného a vzkříšeného nelze jen v době velikonoční. Tvoří totiž dřeň křesťanské zvěsti. BENEDIKT MOHELNÍK představuje vedle kazatelství také další rysy řádové spirituality.

Dominikánskému kostelu sv. Jiljí na Starém Městě v Praze vévodí velký oltářní obraz od barokního malíře Antonína Stevense znázorňující ukřižovaného Krista. Dobře jsou také vidět skupiny postav stojících na obraze po obou stranách kříže. Ale jen při opravdu dobrém denním světle je čitelný také latinský nápis na stuhách, které v samé horní části díla nesou drobní andělé. Stojí na nich výrok sv. Pavla: „My kážeme Krista ukřižovaného!“ (1 Kor 1,23) Obraz nechali namalovat bratři dominikáni poté, co se u starobylého kostela sv. Jiljí na počátku 17. století usadili. Chtěli jím sobě i návštěvníkům kostela neustále stavět před oči, co je pro dominikánské charisma podstatné. A takto působí obraz i dnes, kdy si řád kazatelů připomíná 800 let své existence.

Co sv. Dominika fascinovalo

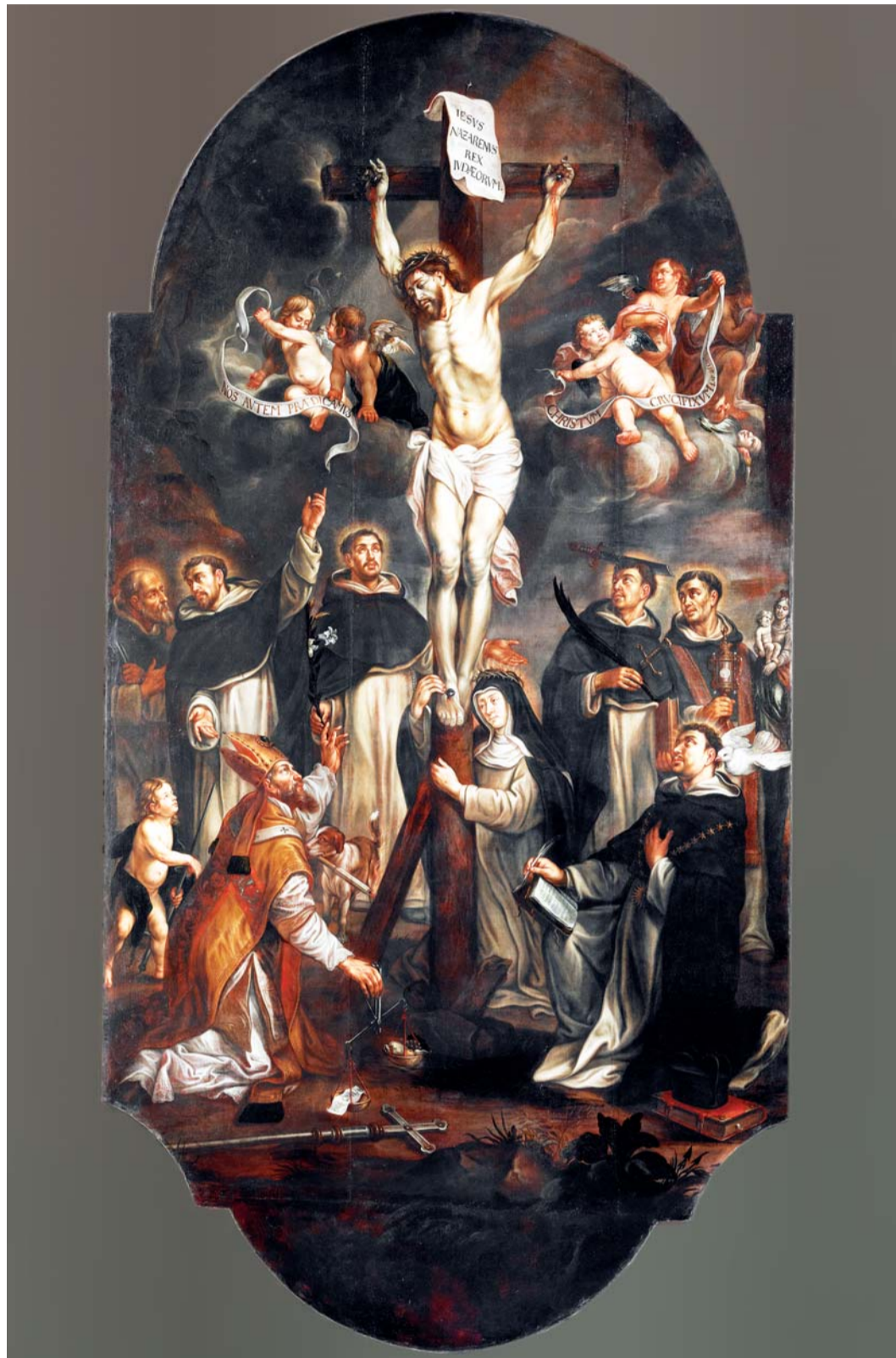
Sv. Dominika silně inspiroval život apoštolů, a to jak v době, kdy shromáždění kolem svého milovaného Mistra naslouchali jeho slovům, tak také v době po Ježíšově odchodu k Otci, kdy apoštolové v modlitbě společně očekávali příchod Ducha Svatého a pak svědčili o Ježíšově zmrtvýchvstání. Působení apoštolů bylo zpočátku společné. Když Petr o Letnicích poprvé kázal radostnou zprávu, ostatní apoštolové stáli za ním. Společně se chodili modlit do chrámu a tam také učili. Společně setrvali na modlitbách a tēm, kdo uvěřili v Ježíše, lámali po domech chléb života. Oni i ostatní členové jeruzalémské církevní obce dávali veškerý svůj majetek do společného. Až poté se rozešli do celého světa.

Tento apoštolský způsob života sv. Dominika nejen fascinoval, ale především ho považoval za nutnou podmínku účinného hlásání evangelia i ve své době. Popravdě řečeno mu ale jistou dobu trvalo, než to pochopil, neboť první léta kázal prakticky sám. Když si však sílu společného života uvědomil, o to víc ho bratřím vštěpoval a pečoval o jeho upevnování. Kláštery byly pro sv. Dominika místy, kde si bratři mají osvojit způsob života apoštolů a co nejméně ho napodobovat. Proto mají všechno společné, proto se společně modlí a slaví eucharistii, proto se ve všech důležitých rozhodnutích snaží dosáhnout jednomyslnosti.

Co je podstatné

Snaha udržovat v církvi apoštolský život rozhodně není jakýmsi duchovním romantismem. Život utvářený živou vírou v Krista a podle jeho příkladu, jak se o to snažila prvotní jeruzalémská obec, musí být pro církev každé doby zásadní výzvou. V řádovém společenství se to promítá do praktických otázek každodenního života i dlouhodobějších rozhodnutí.

Církev v naší zemi vstupuje do své postřestitující fáze. Dominikánská řeholní komunita se při správě vráceného majetku v žádném případě nesmí stát reálnou či investiční skupinou. A pokušení v této oblasti jsou vážná, stejně jako rafinovaná. Dokonce ani ve jménu zajištění prostředků pro budoucí generace nemůže dělat kompromisy vzhledem ke svému prvořadému kazatelskému poslání. Rozhodně platí, že nejsme tolik odpovědní za ekonomické modely příštích desetiletí jako spíše a především za kázání evangelia dnes a lidem dneška. Naši nástupci za dvě tři desetiletí se na nás jistě budou dívat podobně jako my na své předchůdce. Nějaká ta neobratnost v hospodářských záležitostech se dá prominout, pokud nezapomínali to podstatné, k čemu byli

Oltářní obraz Antonína Stevense ze Steinfelsu (kolem 1610–1675). Na levé straně: dole klečí sv. Antonín Florentský, vedle kříže sv. Dominik, uprostřed sv. Vincenc Ferrerský, zcela vlevo sv. Rajmund z Peňafortu; na pravé straně: kříž objímá sv. Kateřina Sienská, vedle klečí sv. Tomáš Akvinský, u kříže sv. Petr Veronský, zcela vpravo sv. Hyacint. Snímek © Zdeněk Matyáško – Ústav dějin umění AV ČR

povolání. To, co nás totiž dnes nese, je nasazení, které oni vložili do apoštolského působení. Bez něho bychom zde koneckonců ani nebyli.

Kontemplace není útekem z reality

Pohledy a gesta všech přítomných bratří a jedné sestry na našem oltářním obraze směřují k Ježíši ukřižovanému. Scéna působí klidně, soustředěně, kontemplativně. To nás vede k dalšímu podstatnému rysu dominikánské spirituality, kterým je kontemplace Božího slova.

Jednotu bratrského společenství nevytvářejí vzájemné osobní sympatie členů komunity. Pohled jedním směrem, pohled na jednoho, který je pro každého z bratří tím nejbližším přítelem, vytváří skutečné přátelské vazby také uvnitř komunity. Kontemplace je naslouchající a oddané přebývání v Božím slově. Poselství o Bohu se v Ježíši Kristu stalo osobou z masa a citů. Sám Ježíš učil své učedníky takovému přebývání ve slově, když je po tři roky veřejného života všude bral s sebou.

Boží slovo nejsou jen psané texty soustředěné v Bibli. Božím slovem, totiž zjevováním Boha, je také přítomnost a působení Boha ve světě. Ježíš obrací pozornost svých učedníků na Otcovo dílo stvoření a na obyčejné věci každodenního lidského života, když na nich ve svých podobenstvích ukazuje, co je a jaké je Boží království. Ježíš učí své učedníky vnímat působení Božího Ducha v příbězích praotců a v dějinách Izraele a chápat tak smysl dějin spásy. Tím je připravuje na to, aby pod vlivem

Ducha Utěšitele uměli rozumět tomu, čeho budou svědky v závěru Ježíšova života. A nejen to. Ježíš slíbil svým učedníkům, že s nimi bude po všechny čas až do konce světa. Od letničního vzplanutí Ducha jsou dějiny církve pokračujícími dějinami spásy. Boží slovo není jakousi statickou minulou daností, k níž bychom se vztahovali, nýbrž je živou a působící realitou v dnešní době a v současné církvi.

Velikonoční tajemství smrti a vzkříšení Ježíše Krista, který v plnosti vylévá Ducha, je neměnným klíčem ke skutečnému porozumění naší současnosti. Boží slovo je však stále tvůrčí, a proto stále nové a obnovující. Právě takové Boží slovo máme číst a učit se mu rozumět. Přebývat v něm znamená neutíkat ze současnosti. Kontemplace nikdy nespočívá v jakémsi vytržení z reality konkrétního života. Odporovalo by to principu vtělení, které je nejradikálnější historizací Božího zjevení. Kontemplace je spíše uměním vnoření současnosti do slova.

Studium jako prostředek posvěcení

Společníci Ukřižovaného všichni kontemplují Boží moc a moudrost, což je ovšem neuvádí do nehybné strnulosti. Sv. Vincenc o něčem rozmlouvá se sv. Rajmundem z Peňafortu a sv. Tomáš Akvinský, jemuž u ucha napovídá sám Duch Svatý v podobě holubice, píše knihu. Tito světci dominikánskému řádu byli velmi rozdílní. Vincence bychom mohli dnešním slovníkem označit za muže aktivní pastorače, zatímco jeho partner v rozhovoru Rajmund byl renomovaný odborník na církevní právo.

Sv. Tomáš píše sám, ale kniha je obrácena tak, že pozorovatel vidí, co učenec zaznamenává. Nebádá tedy pro sebe, ale svou vědu okamžitě nabízí k užítku ostatním.

Studium je dalším rysem dominikánské spirituality. Už sv. Dominik rozeslal své první druhy v kazatelském poslání do nejlepších intelektuálních center své doby. Byl si velmi dobře vědom, že bez solidní teologické formace jeho bratři nebudou moci dobře a účinně kázat. Mohlo by se zdát, že Dominikův přístup ke studiu je především pragmatický. Platí to do té míry, že studium je skutečně jednoznačně zacíleno ke kázání. Jenomže už prvotní řádová pravidla chápou studium jako nedílnou součást řeholního života a prostředek posvěcení. V tom byl svatý Dominik novátorský. Vytvalé studium svou náročností strukturuje osobnostní a intelektuální kvality kazatele a přináší nejen užitečné vědomosti použitelné při kázání, ale poskytuje také metodologickou a duchovní výstavu, která obecně určuje přístup ke složitým otázkám a problémům. Člověk, který se naučil přemýšlet, dokáže jemněji rozlišovat, nenaletí tolik líbivým a módním trendům a není snadnou obětí různých manipulátorů a ideologů. Člověk s dobrým teologickým vzděláním, který se orientuje v hierarchii pravd víry a který vidí propojenost jednotlivých tajemství Božího zjevení, postupně získává velkou a cennou vnitřní duchovní svobodu.

Stále silnější polarizace v současné církvi je do značné míry zaviněna nízkou úrovní obecného teologického rozhledu jak u kléru, tak u laiků. Strach nedopouštět se „herezí“, či naopak lehkovážnost ve věcech učení víry často svědčí o intelektuální lenosti a pohodlnosti. Velmi snadno to pak vede k vyhrcovaným pozicím a bojovným postojům uvnitř církevního společenství. Neblahým důsledkem vnitřně napjatého rozpoložení uvnitř církve nebo některého jejího dílčího společenství je neschopnost dialogu se sekularizovaným světem. Intelektuální ochablost, která církev zapuzďuje do sebe samé, vede nutně k misijní sterilitě.

Kazatel – správce Božích tajemství

Smysl celé scény dává Pavlův výrok: „My kážeme Krista ukřižovaného!“ Roztržky v korintské církevní obci se pro apoštola Pavla staly příležitostí k výkladu o kazatelském poslání (1 Kor 1–4). Pavel odkazuje na sílu tajemství kříže, který je projevem Boží moci a moudrosti a zároveň se nebojí přiznat vlastní slabost. Být kazatelem neznamená pro sv. Pavla, stejně jako pro kohokoliv dalšího, kdo je k tomu úkolu povolán, zastávat nějakou funkci, ale znamená to způsob bytí. Když sv. Dominik formoval svůj řád, chtěl v církvi obnovit apoštolský způsob života, který chápal jako „putující kázání“. Kázání se neomezuje na liturgickou homilii, na kterou lidé přicházejí. Naopak je nutné všemi možnými způsoby vycházet k lidem.

Citovaný Pavlův výrok vymezuje obsah i formu kázání. Pavel dobře věděl, že s kázáním o Ježíši Kristu, který byl ukřižován a vstal z mrtvých, bude narážet u židů i u pohanů. A přesto se nesnažil obsah svého kázání přizpůsobit, aby se stalo přijatelnějším. Aby nevyvolávalo pohoršení u jedněch a posměch u druhých. Věrohodný kazatel se považuje pouze za správce Božích tajemství, a proto ani nemůže obsah kázání určovat sám. Kázat o Ježíšově velikonočním tajemství je stejně skandální i dnes. Ale i dnes jedině takové kázání přináší člověku opravdovou záchranu. I dnes je člověk bez Krista propadlý smrti, i dnes je Kristus jediným Spasitelem.

Kříž je zároveň formou kázání. Po příkladu Mistra se kazatelé pouštějí do podniků, které podle lidské logiky nedávají smysl. Vrhají se do předem prohraných bojů v arénách a podstupují dopředu ztracenou zápolení na areopazích své doby. Být kazatelem znamená jít tam, kde nás nikdo neví, a dokonce i tam, kde nás nikdo nechce. Od prvopočátku řádu jsou si bratři vědomi, že se při kázání mohou kvůli svým slabostem a nedokonalostem dopouštět různých chyb. Jsou si také vědomi, že kázání je zavádí do prostředí, kde se mohou leccjak zašpinit. Děláme to však s pevnou nadějí, že špinavý a potrhaný hábit nám jednoho dne vymění vítězný Beránek za krásné bílé roucho.

Autor je provinciál české provincie dominikánů